Розділ III. ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ, АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА, АДМІНІСТРАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

DOI: 10.33766/2524-0323.91.171-186
УДК 347.962.2

В. Ф. Нестерович,
доктор юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри державно-правових дисциплін
Луганського державного університету
внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка
e-mail:wnester@ukr.net
[https:// orcid.org/0000-0003-2614-0426](https://orcid.org/0000-0003-2614-0426)

ОБРАННЯ СУДДІВ НА ЗАГАЛЬНИХ ВИБОРАХ: АРГУМЕНТИ «ЗА» ТА «ПРОТИ»

У статті подано аргументи «за» та «проти» щодо обрання суддів на загальних виборах. Указано, що запровадження в найближчому майбутньому обрання суддів на загальних виборах в Україні є передчасним та деструктивним кроком, який може призвести до непередбачуваних наслідків для національної правової системи. Основною причиною цього є недостатньо розвинене громадянське суспільство в Україні, низький рівень політичної та правової культури, незавершеність повноцінного утвердження демократичних інституцій у державі, а також помітні проблеми у функціонуванні судової системи, що, у першу чергу, виражається в корумпованості, кон'юктурності, політизованості та залежності відчизняних суддів.

Ключові слова: вибори суддів, загальні вибори, політичні партії, виборці, органи судової влади.

Постановка проблеми. Корумпованість та заангажованість суддів постійно змушує до пошуку все нових і нових підходів щодо забезпечення формування суддівського корпусу з ряду доброчесних та компетентних правників, які здатні при виконанні обов'язків професійного судді не піддатися неправовірній матеріальній спокусі та витримати тиск із боку органів публічної влади, які зацікавлені в прийнятті того чи іншого судового рішення. Одним із таких підходів щодо забезпечення доброчесного та незалежного від влади суддівського корпусу є обрання суддів на загальних виборах, під яким слід розуміти спосіб формування органів судової влади шляхом безпосереднього голосування виборців за кандидатів на посади професійних суддів. Наразі проведення виборів суддів на загальних виборах не є поширеною практикою, тому такого роду вибори застосовуються лише в деяких країнах на регіональному та місцевому рівнях.

Певним чином підживлює зацікавленість до вивчення питання щодо обрання суддів на загальних виборах активне його використання кандидатами та політичними партіями у своїх передвиборних програмах під час проведення президентських і парламентських виборів в Україні. Наприклад, під час проведення чергових виборів народних депутатів України 2006 року питання виборності суддів було підтримано одразу декількома блоками політичних партій. Зокрема, у Передвиборній програмі «Україна у нас одна!» блоку «Наша Україна» зазначено, що «судді будуть незалежними

від чиновників. Призначення суддів стане демократичним і прозорим, розпочнеться поступовий перехід до їх виборності» [1]. Перевиборна обіцянка щодо виборності суддів має місце і в Передвиборчій програмі блоку Наталії Вітренко, де запропоновано внести зміни до Конституції України «для забезпечення [...] обираємості суддів» [2]. Обіцяли виборність суддів під час парламентських виборів 2006 року й кандидати в народні депутати України від «Опозиційного блоку «НЕ ТАК!», які у своїх Передвиборній програмі вказали на необхідність «реформування системи влади задля розвитку представницької демократії, проведення усвідомленої за конституційною реформою реформи судової влади, реальна незалежність судів, перехід до виборності суддів» [3].

Перевиборна обіцянка щодо виборності суддів безпосередньо виборцями активно лунала й під час президентських виборів в Україні. Наприклад, під час проведення чергових виборів Президента України 2010 року питання виборності суддів виборцями було порушено в Передвиборчій програмі кандидата у Президенти України Ю. Тимошенко «Україна переможе. Україна – це ти!», де зазначено, що «суди будуть виведені з-під політичного, адміністративного та корупційного впливу. Ми зробимо їх фінансово незалежними від виконавчої влади. Люди безпосередньо обиратимуть і відкликатимуть суддів. Громадяни отримають право ініціювати дисциплінарні справи проти нечесних суддів» [4].

Питання обрання суддів на загальних виборах було порушено деякими кандидатами і під час виборчої кампанії на чергових виборах Президента України 2019 року. Наприклад, у Програмі кандидата на пост Президента України Руслана Кожулинського вказано: «Здійснити реальну судову реформу. Обирати: місцевих суддів – громадою на 5 років, суддів апеляційних судів – з'їздом суддів місцевих судів на 7 років, суддів Верховного Суду – з'їздом суддів України на 10 років» [5]. Обіцяв запровадити виборність суддів на цих президентських виборах і кандидат на пост Президента України В. Зеленський, який згодом став Президентом України. Зокрема, у Передвиборчій програмі кандидата на пост Президента України Володимира Зеленського вказано: «Судова гілка влади повинна стати Владаю, а не прислужником у Президента, уряду, Парламенту, місцевої влади. Ми повернемо довіру і повагу до суду. Для простих спорів – мирові судді, які обираються народом» [6].

Основною причиною все помітного використання питання щодо обрання суддів на загальних виборах у передвиборних програмах кандидатів та політичних партій є їх намагання в такий спосіб заручитися додатковими голосами виборців на виборах в Україні через підтримку цього питання значною частиною виборців. За даними проведених у різні роки опитувань громадської думки, громадяни України, як суб'єкти безпосереднього обрання суддів на виборах, перемагають усіх інших суб'єктів формування суддівського корпусу в Україні. Зокрема, відповідно до результатів дослідження «Ставлення громадян України до судової системи», яке було проведене соціологічною службою Центру Разумкова на замовлення Офісу Ради Європи в Україні з 7 по 14 лютого 2019 року, найчастіше громадяни України вважали, що, для того щоб судді були незалежними, вони мають обиратися громадянами – 31,3 % (у 2017 році так вважали 37,7 %). Точка зору, що судді повинні призначатися Вищою радою правосуддя (або іншим незалежним суддівським органом) отримала 28,8 % підтримки громадян (у 2017 році – 16,8 %). Тих, хто вважає, що судді повинні призначатися Президентом, становить 3,7 %

громадян (у 2017 році – 4,7 %), Верховною Радою – 2,9 % громадян (у 2017 році – 4,3 %), обласною радою – 2,5 % громадян (у 2017 році – 2,6 %) [7].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання обрання суддів на загальних виборах знайшло своє відображення у працях таких українських учених, як: В. Долежан [8], Н. Нестор [9], В. Кушніренко [10], К. Пенькової [10], Н. Сердюк [11], Н. Слободяник [12] тощо. Однак, незважаючи на ґрунтовні праці вище зазначених учених, питання щодо розкриття аргументів «за» та «проти» щодо обрання суддів на загальних виборах і досі залишається не до кінця дослідженим, особливо в контексті можливого запровадження виборності суддів в Україні. Значну частину цієї статті підготовлено на основі зібраного емпіричного матеріалу під час відвідування автором США в травні 2018 року в рамках «The Open World Program», що фінансується Конгресом США. Окремі питання, що пов'язані з участю суддів у виборах та впливу на них різних груп громадськості розкрито в деяких попередніх роботах автора [13, 14].

Формулювання цілей. Метою цієї статті є надання аргументів «за» та «проти» щодо проблеми обрання суддів на загальних виборах.

Виклад основного матеріалу. Попри чисельні передвиборні обіцянки, які були зроблені різними кандидатами на різних виборах та в різні роки, питання виборності суддів в Україні так і залишилося на рівні лише передвиборних обіцянок та не знайшло свого практичного втілення під час судової реформи. Відтак в Україні вибори суддів виборцями не проводяться та ніколи не мали свого застосування з моменту проголошення незалежності України. До слова треба додати, що обрання на загальних виборах так званих «народних суддів» мало місце в українській історії в радянський період аж до 80-х років XX століття. Звичайно, що це були не класичні конкурентні вибори, а, скоріше, їхня імітація шляхом заповнення громадянами виборчого бюлетеню, до якого було внесено прізвище лише одного кандидата в народні судді, кандидатура якого попередньо була розглянута та затверджена відповідною партійною структурою. В офіційній радянській доктрині вважалося, що «обрані» в такий спосіб «народні судді» підзвітні перед своїми виборцями, але насправді вони були підзвітні та підконтрольні саме партійному керівництву відповідного рівня. Згодом і це формальне обрання суддів народом зникає з радянської правової системи шляхом переходу до обрання суддів місцевими радами, що ще більше посилює залежність суддів від місцевого партійного керівництва [8, с. 8].

На сьогодні Конституція України передбачає виключно призначуваний спосіб формування суддівського корпусу. Відповідно до Конституції України, призначення на посаду судді здійснюється Президентом України за поданням Вищої ради правосуддя в порядку, встановленому законом (ч. 1 ст. 128); призначення на посаду судді здійснюється за конкурсом, крім випадків, визначених законом (ч. 2 ст. 128); Президент України, Верховна Рада України та з'їзд суддів України призначають по шість суддів Конституційного Суду України (ч. 2 ст. 148); відбір кандидатур на посаду судді Конституційного Суду України здійснюється на конкурсних засадах у визначеному законом порядку (ч. 3 ст. 148) [15].

В Україні, попри загальний підхід щодо призначення суддів на посади, усе помітніше починає застосовуватися також і виборний спосіб заміщення суддів на адміністративні посади в рамках внутрішньої організаційної діяльності судів та здійснення суддівського самоврядування. Конституція України передбачає два випадки

обрання суддів на адміністративні посади в судах: 1) обрання Пленумом Верховного Суду України Голови Верховного Суду України (ч. 3 ст. 128); 2) обрання Конституційним Судом України на спеціальному пленарному засіданні Суду зі свого складу Голову КСУ шляхом таємного голосування суддів Конституційного Суду України лише на один трирічний строк (ч. 8 ст. 148 Конституції України). Через це в ст. 131 Конституції України також передбачається обрання з'їздом суддів України 10 членів Вищої Ради правосуддя з числа суддів чи суддів у відставці [15].

Закон України «Про судоустрій і статус суддів» передбачає наступні форми обрання суддів у рамках внутрішньо-організаційної діяльності судів та суддівського самоврядування: 1) обрання суддів (судді), уповноважені здійснювати кримінальне провадження щодо неповнолітніх, з числа суддів відповідного суду зборами суддів цього суду за пропозицією голови суду або за пропозицією будь-якого судді цього суду, якщо пропозиція голови суду не була підтримана, на строк не більше 3 років і можуть бути переобрані повторно (ч. 4 ст. 18); 2) обрання зборами суддів відповідного суду суддів на адміністративні посади (ст. 20); 3) обрання слідчих суддів (судді) зборами суддів цього суду за пропозицією голови суду або за пропозицією будь-якого судді цього суду, якщо пропозиція голови суду не була підтримана, на строк не більше 3 років і можуть бути переобрані повторно (ч. 7 ст. 21); 4) обрання секретаря судової палати зборами суддів відповідного апеляційного суду та вищого спеціалізованого суду за пропозицією голови суду (ч. 6, ст. 26, ч. 5 ст. 31); 5) обрання Пленумом Верховного Суду України за поданням Голови Верховного Суду України секретаря Пленуму (п. 3 ч. 2 ст. 39); 6) обрання Пленумом Верховного Суду України Заступника Голови Верховного Суду України та заступника голови касаційного суду строком на 4 роки (ст. 43); 7) обрання судді Верховного Суду до Великої Палати строком на 3 роки (крім Голови Верховного Суду), але не більше двох строків поспіль (ч. 5 ст. 45); 8) обрання секретаря Великої Палати Верховного Суду з числа суддів Великої Палати строком на три роки шляхом таємного голосування більшістю голосів (ч. 8 ст. 45); 9) обрання з'їздом суддів України 8 членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України з числа суддів, які мають стаж роботи на посаді судді щонайменше 10 років, або суддів у відставці строком на 4 роки (п. 1, ч. 2, ч. 8 ст. 94); 10) обрання делегатів на з'їзд суддів України зборами суддів кожного суду (крім місцевого загального суду, вищого спеціалізованого суду та Верховного Суду) по одному делегату від 20 суддів, які працюють у цьому суді (ст. 131); 11) обрання з'їздом суддів України Ради суддів України (ст. 133) [16].

У сучасному зарубіжному досвіді обрання суддів на загальних виборах властиве лише окремим зарубіжним правовим системам та наразі застосовується на регіональному та місцевому рівні в Перу, США та Швейцарії. На рівні загальнонаціональної конституції вибори деяких суддів на загальних виборах передбачено в Перу. Зокрема, відповідно до ст. 152 Конституції Перу 1993 року (зі змінами 2009 року), «мирові судді обираються на всенародних виборах. Вибори, їх вимоги, судова діяльність, навчання і тривалість перебування на посаді регулюються законом. Закон може встановлювати вибори суддів першої інстанції та визначати відповідні механізми» [17].

На рівні регіональних конституцій обрання суддів загальних виборах закріплено в США, де виборність суддів народом почала запроваджуватися в окремих штатах ще на початку XIX століття. Першим штатом, який передбачив виборність суддів

народом, став штат Джорджія, де у 1812 році до Конституції штату були внесені відповідні зміни. У 1816 році Індіана увійшла до Союзу з конституцією, яка передбачала обрання асоційованих суддів окружного суду. У 1832 році Міссісіпі став першим штатом, у якому всі судді були всенародно обрані. Штат Мічиган провів вибори суддів у 1836 році [18].

Головним лейтмотивом запровадження всенародного обрання суддів у штатах стала серйозна критика призначувальної системи суддів, яка мала залежність від великого бізнесу. Люди були обурені через те, що власники нерухомості контролювали судову владу. Народ був налаштований припинити цю привілею вищого класу та забезпечити народний суверенітет, який у США прийнято називати «Джексонської демократією» (Jacksonian Democracy) [19, с. 9-10]. Досить часто у США поряд із терміном «вибори суддів» (англ. Election of judges) також вживається більш широкий за значенням термін як «відбір суддів» (англ. Judicial Selection), під яким розуміють усі способи заповнення вакантної посади судді на конкурсній основі [20].

За даними Американського судового товариства (American Judicature Society), на сьогодні у США приблизно половина штатів має виборність суддів різними способами. Так 31 штат використовує номінаційні комісії, щоб допомогти губернатору штату вибрати суддів. Партиїні вибори проводяться для вибору більшості або всіх суддів у 13 штатах та для деяких суддів – у 8 штатах. Непартиїні вибори проводяться для вибору більшості або всіх суддів у 17 штатах та для деяких суддів у 3 штатах. Частина штатів проводить вибори для суддів Верховного суду штату, а 17 штатів з 32, які мають проміжні апеляційні суди, обирають суддів до цих судів [21].

Наприклад, відповідно до Параграфів I, II Статті VII Конституції штату Джорджія 1981 року з поправками, станом на 1 січня 2017 року всі судді вищих судів та судів штату обираються на безпартійній основі строком на 4 роки. Усі судді Верховного Суду та судді Апеляційного суду обираються на безпартійній основі строком на 6 років. Строк повноважень усіх обраних у такий спосіб суддів починаються наступного 1 січня після їх обрання. На посади суддів апеляційних, вищих судів та судів штату можуть бути обрані особи, які мають стаж юридичної практики не менше 7 років. Суддею суду у справах неповнолітніх може бути обрана особа, яка має стаж юридичної практики не менше 5 років. Усі судді повинні проживати в географічній зоні, у якій вони обрані для виконання своїх повноважень. Генеральна Асамблея штату може передбачити законом додаткову кваліфікацію, включаючи (але не обмежуючись цим) мінімальні вимоги до місця проживання. Вакансії на посади обраних суддів заповнюються за призначенням губернатора, за винятком випадків, передбачених законом у магістратурі, пробаті та судах для неповнолітніх. Призначена губернатором особа на виборну посаду судді виконує обов'язки, доки наступник не буде належним чином відібраний та кваліфікований, і до 1 січня року, наступного за наступними загальними виборами, який перевищує п'ять місяців після призначення такої особи [22].

У США за загальним правилом для перемоги на виборах кандидати на посади суддів проводять повноцінну виборчу кампанію, у ході якої зустрічаються з виборцями, формують через спеціальні установи свої виборчі фонди, здійснюють у різних формах передвиборчу агітацію тощо. Вибори суддів у США здійснюються за мажоритарною виборчою системою відносної більшості, за якої переможцю на виборах достатньо набрати більше за інших кандидатів голосів виборців. Досить часто у США

трапляються випадки, коли на виборну посаду судді балотується лише один кандидат, який зазвичай і обіймає цю посаду. Такого роду ситуація можлива у випадках, коли переобирається чинний суддя, що користується великим авторитетом у штаті або у своєму окрузі. Тому вибори за такої ситуації перетворюються на формальність, оскільки жодного обов'язкового порогу щодо явки виборців на виборах у США не встановлено. Балотування лише одного кандидата на виборну посаду судді є своєрідною мовчазною згодою юридичного співтовариства штату чи округу на продовження перебування на посаді чинного судді, які висунув свою кандидатуру для участі у виборах.

Найбільші проблемним питанням проведення виборів суддів у США є вплив великих грошей на вибори суддів. Американські вчені А. Баннон, К. Ліск та П. Хардін вказують із цього приводу: «...гроші, що прагнуть впливу, також надзвичайно проникли в наші суди – установи, які за конституцією зобов'язані забезпечувати рівне правосуддя незалежно від багатства, статусу чи політичних зв'язків» [23, с. 1]. На підтвердження своєї думки науковці наводять наступні результати проведеного ними емпіричного дослідження:

1. Відбувається все більше виборів до Верховних судів штатів, на яких виборчі фонди кандидатів перевищують 1 мільйон доларів США. Наприклад, у виборчому циклі 2015-16 років 27 суддів були обрані з розміром виборчого фонду на суму понад 1 мільйон доларів, що значно більше порівняно з попереднім максимумом у 19 суддів виборчого циклу 2007-2008 років. Пенсильванія також встановила небувалий національний рекорд на виборах 2015 року, витративши в цілому 21,4 мільйони доларів для обрання на три відкритих місця судді. Більша кількість суддів, обраних на виборах із високими доходами, означає більше потенційних конфліктів інтересів і посилення тиску на всіх суддів, щоб вони виступили перед багатими інтересами, які можуть субсидувати все більш високу вартість майбутніх виборів.

2. У більшій частині всіх штатів США, у яких обираються Верховні суди, великі суми грошей є невідомою частиною виборчих кампаній суддів. До початку 2017 року в 20 штатах був як мінімум один діючий суддя, виборчий фонд якого складав понад 1 мільйон доларів США. Навпаки, у 1999 році було всього лише 7 суддів. Станом на січень 2017 роки виборчі фонди 1/3 всіх обраних суддів Верховних судів штатів складали понад 1 мільйон доларів США. Ці цифри наголошують на тому, що по всій країні вибори до Верховних судів політизованих штатів більше є правилом, ніж винятком.

3. На виборах на посади суддів Верховного суду відбувся приплив таємних грошей. Зростання зовнішніх витрат за групами інтересів спричинив за собою приголомшливу відсутність прозорості. Було виявлено, що лише 18 % зовнішніх витрат груп інтересів протягом 2015-16 років можна було легко простежити за прозорими донорами. Щодо решти витрат, то донори або не розкриваються (це вид витрат, відомий як «темні гроші» (англ. «dark money»), – 54 %), або ховаються за пожертвами від однієї групи до іншої, що ускладнює або унеможливає розпізнання кінцевого джерела фінансування (це тип витрат, відомих як «сірі гроші» (англ. «grey money»), – 28%). Така утаємниченість ризикує залишити виборців непоінформованими про те, хто прагне формувати Верховні суди штатів, і залишає учасників судових процесів (а часто навіть суддів) без інструментів для виявлення потенційних конфліктів інтересів [23, с. 2].

Отже, аналіз виборів суддів у різних штатах США дозволяє простежити тенденцію щодо здороження виборчих кампаній кандидатів на посади суддів, які наразі вимірюються мільйонами доларів США. Чим вище місце в системі судоустрою штату посідає суд, до якого проводяться вибори, тим більшу роль відіграють гроші в обранні на посаду судді цього суду. Зрозуміло, що участь великих грошей у виборах суддів посилює ризик залежності обраного судді від спонсорів своєї виборчої кампанії, а звідси ставить під сумнів його незалежність та неупередженість під час здійснення правосуддя. Недарма в американській літературі виборність суддів, особливо за партійною ознакою, доволі сильно критикується, та серед американських науковців навіть лунають думки на кшталт, що під час обрання суддів на загальних виборах відбувається ніщо інше як «купівля правосуддя» та «спотворення правової системи через участь груп інтересів у партійних виборах суддів» [24].

Таким чином, обрання суддів на загальних виборах у США – це справжній феномен та родзинка американської демократії, яка отримала свій розвиток на рівні штатів. Запозичення американського досвіду щодо обрання суддів на загальних виборах має бути вкрай обережним, особливо країнами, де демократичні інституції ще перебувають на стадії свого утвердження. Навіть у самих Сполучених Штатах виборність суддів передбачена законодавством лише половини штатів, а всі федеральні судді в США є призначуваними. Головним лейтмотивом запровадження виборності суддів в окремих штатах США стало прагнення громадськості підвищити відповідальність суддів перед народом штату та гарантувати у такий спосіб незалежність судових органів від впливу корпорацій. Одночасно вибори суддів у штатах США, як і інший вид виборів, не позбавлений ризику впливу великих грошей на хід виборів суддів та їх остаточний результат.

У Швейцарії, так само як і в США, обрання суддів на загальних виборах застосовується деяких суб'єктах федерації. На рівні кантонів судді призначаються парламентом або верховним судом або обираються всенародним голосуванням із правом переобрання. Вибори проходять кожні 4-6 років. Максимальний термін перебування судді на посаді – 10 років у кантоні Тічіно, мінімальний – 1 рік у кантоні Аппенцель-Іннерроден. Кількість термінів судді необмежена, і суддя, у разі переобрання, може перебувати на посаді до досягнення пенсійного віку (64 роки для жінок, 65 років для чоловіків) [10, с. 2].

Особливістю виборів суддів у Швейцарії є те, що такого роду вибори здійснюються за партійною належністю, тому безпартійному кандидату практично не можливо бути обраним суддею в Швейцарії. Швейцарська вчена Сібіла Бондольфі з цього приводу зазначає, що в Швейцарії «кожен суддя практично зобов'язаний бути членом тієї чи іншої партії. Спочатку за таким правилом крилася благородна ідея – зробити так, щоб система судочинства і виконання покарань відображала всю існуючу в суспільстві різноманітність політичних поглядів. Принципи демократичного устрою суспільства в даному разі ставляться вище необхідності забезпечити справедливість у кожному окремому випадку» [25].

Цікаво, що у Швейцарії ситуація з участю у виборах суддів кандидатів від політичних партій вигідна як самим суддям, так і політичним партіям. З одного боку, партійна належність кандидата на посаду судді суттєво економить кошти, пов'язані з ви-

борчою кампанією, оскільки основна частина витрат здійснюється саме з фонду політичної партії. З іншого боку, після обрання судді політична партія отримує додаткове джерело фінансування, оскільки потім, після свого успішного «обрання», цей суддя виплачує політичній партії так званий «податок на мандат» (нім. «Mandatssteuer»). Це феномен, який навряд чи існує ще десь у світі, крім Швейцарії, та ґрунтується виключно на національній політико-правовій традиції. Наприклад, відповідно до фінансового звіту Швейцарської народної партії, для федеральних суддів «податок на мандат» становить 2 % їхнього річного доходу [25].

Зрозуміло, що такого роду партійний податок для суддів, як і саму належність суддів до політичних партій, досить важко уявити не лише в Україні, а й у більшості демократичних держав світу, де цілком виправдано реалізовано принцип політичної нейтральності суддів шляхом встановлення для них категоричної заборони перебувати в членстві політичної партії чи займатися будь-якою політичною діяльністю. Суддя при розгляді тієї чи іншої справи має бути вільним від власних політичних уподобань і переконань та керуватися при ухваленні рішень виключно законом та принципом верховенства права. Відтак цілком зрозумілою є реакція деяких авторитетних міжнародних антикорупційних інституцій, які критикують швейцарську систему партійної належності суддів та сплати ними «податку на мандат».

Зокрема, у Звіті органу Ради Європи з антикорупційного моніторингу «GRECO» про оцінку Швейцарії «Запобігання корупції щодо членів парламенту, суддів та прокурорів» зазначено, що у Швейцарії «політична приналежність кандидатів на посаду судді є вирішальним фактором при їх наборі, який іноді може мати перевагу над їх компетенцією. Ця система також ускладнює, а то й унеможливує обрання суддів, політична приналежність яких невідома, якими б кваліфікованими вони не були» [25, с. 9]. Також «GRECO» рекомендував «скасувати практику суддів федеральних судів виплачувати фіксовану або пропорційну частину своєї зарплати політичним партіям», для того щоб у такий спосіб не ставити суддів у залежність від політичних партій». Уряд Швейцарії розглянув зауваження «GRECO» щодо партійної належності суддів та у своїй відповіді пояснив, що в Швейцарії ця система давно і злагоджено працює та в самій Швейцарії загалом не ставиться під сумнів. У відповідь на пропозицію скасувати для суддів «податок на мандат», Уряд Швейцарії зазначив, що «наразі будь-яка спроба скасувати ці виплати зустрінеється із сильною політичною опозицією і, відповідно, вирішив не пропонувати таку заборону» [25, с. 9].

Наукова дискусія щодо доцільності запровадження обрання суддів на загальних виборах усе помітніше посилюється й в Україні. У вітчизняній юридичній науці питання обрання суддів на загальних виборах має як своїх прихильників, так і противників. Українська вчена Н. Нестор на користь виборності суддів на загальних виборах наводить наступні аргументи: «виборність суддів сприятиме формуванню, розвитку громадянської свідомості, аналітичного мислення, зацікавленості до державотворчих процесів у країні. Зменшуватиметься ризик безкарності, уседозволеності суддів через можливість повторного необрання не посаду в разі невідповідної статусу судді поведінки. Наближення суду до народу сприятиме ширшому сприйняттю соціумом його проблем та специфіки діяльності, що сприятиме зростанню загального рівня довіри до судової влади» [9, с. 432].

Частково підтримує ідею обрання суддів на загальних виборах й інша українська вчена Н. Слободяник, яка вказує, що «заходи щодо формування суддівського корпусу на виборних засадах не можуть мати загальнодержавного характеру, проте їх можна впровадити як варіант вирішення проблематики забезпечення нормального функціонування місцевих загальних судів» [12, с. 14]. Українська вчена Н. Сердюк убачає в запровадженні обрання суддів на загальних виборах підвищення їхньої незалежності від держави та зазначає, що «сучасні судові процеси показали всьому суспільству, що сьогодні влада практично повністю поставила під свій контроль судову систему» [11, с. 86].

Отже, на користь обрання суддів на загальних виборах слід віднести наступні аргументи «за»: 1) безпосередня участь народу у формуванні суддівського корпусу; 2) підвищення рівня відповідальності виборних суддів перед народом; 3) підтримання ідеї обрання суддів на загальних виборах значною частиною громадян; 4) менший рівень корумпованості виборних суддів порівняно з призначуваними суддями; 5) зменшення залежності виборних суддів від органів державної влади, особливо від тих, які беруть участь у формуванні суддівського корпусу; 6) можливість виборців висловити на наступних виборах недовіру недоброчесному або некомпетентному судді шляхом голосування за іншого кандидата на посаду судді.

Водночас, наведені аргументи на користь виборності суддів носять умовний характер та за обставин низької політичної і правової культури суспільства та слабкості демократичних інституцій, досить швидко можуть перетворитися на контраргументи, які повністю знівелюють увесь прогресивний зміст наведених вище аргументів. Відтак запровадження обрання суддів на загальних виборах має: по-перше, бути вкрай виваженим та ретельно прорахованим кроком; по-друге, здійснюватися в комплексі з іншими відповідними заходами судової реформи; по-третє, стосуватися лише місцевих судів, як найбільш наближеної до громадян ланки судової системи; по-четверте, враховувати національну політико-правову специфіку держави; по-п'яте, містити цілу низку дієвих запобіжних заходів, які унеможливлять вплив негативних факторів, які пов'язані з обранням суддів на загальних виборах.

Аргументи проти обрання суддів на загальних виборах неодноразово звучали в українській юридичній науці. Зокрема, вітчизняний учений В. Долежан указує, що «професіоналізм не обирають» і «є дуже серйозні сумніви в тому, що наші виборці (і не лише наші!) зможуть адекватно визначити відповідність кандидатів у судді» [8, с. 8]. Свою позицію В. Долежан доводить двома аргументами: по-перше, «формування представницьких органів шляхом виборів аж ніяк не свідчить про те, що цей порядок такою ж мірою може застосовуватись і до суддів»; по-друге, «досить сумніви виглядають сподівання на те, що, будучи обраними всенародно, судді одразу потраплять під жорсткий громадський контроль, а отже, сумлінно виконуватимуть свої державні обов'язки» [8, с. 8]. Підтримують позицію щодо недоцільності обрання суддів на загальних виборах українські вчені В. Кушніренко та К. Пенькова, які зазначають, що «обрання не гарантує жорсткої підзвітності судді перед виборцями. Єдиним способом тиску громадськості на суддів після виборів може бути лише загроза дострокових виборів» [10, с. 2].

Отже, до аргументів «проти» щодо обрання суддів на загальних виборах слід віднести таке.

По-перше, виборці доволі часто при голосуванні за того чи іншого кандидата на посаду судді враховують не стільки професійний бекграунд кандидата (якість його юридичної освіти, стаж роботи у правничій сфері, у тому числі й на посаді судді, професійні досягнення, наприклад, успішне ведення якихось гучних справ тощо), скільки піддаються особистим симпатіям до кандидата на посаду судді, що засновані у першу чергу на моральних та інших його якостях, наприклад, «гарна людина», «нове обличчя», «чесний кандидат», «кандидат, якого я особисто знаю», «часто виступає по телебаченню» тощо. Унаслідок такого підходу цілком імовірно, що до суду виборцями може бути обрано гарних, чесних і відомих людей, які є «новими обличчями», але при цьому вони мають низький рівень правничої компетенції для роботи на посаді судді.

По-друге, висока вірогідність застосування різного роду виборчих маніпуляцій та вчинення протиправних діянь на цьому виді виборів, які, наприклад, особливо активно себе проявили на президентських, парламентських та місцевих виборах в Україні. Тому можна спрогнозувати, що й у випадку запровадження виборності суддів в Україні ми з високою ймовірністю побачимо на виборах суддів використання виборчих клонів, реєстрування технічних кандидатів, застосування адміністративного ресурсу, використання різних схем із підкупі виборців: «каруселі», «виборчі сітки», «зацікавлення виборчого округу гречкою», «виборчий туризм» тощо.

По-третє, політизацію посад виборних суддів унаслідок чого посади суддів де facto перетворюються на політичні посади. Це, своє чергою, змусить виборних суддів постійно думати та піклуватися про необхідність свого переобрання на наступних виборах шляхом пошуку та залучення підтримки від політичних партій, фінансово-промислових груп, місцевих еліт тощо. Звичайно, що у такому випадку суддя буде керуватися не стільки принципом верховенства права при вирішенні судових спорів, скільки інтересами тих осіб, які йому надали або нададуть різного роду підтримку для обрання на посаду судді.

По-четверте, вплив великих грошей на виборність суддів. Сучасні вибори – це досить витратна справа, яка потребує залучення значних коштів для ефективного та результативного проведення виборчої кампанії. Зрозуміло, що обрання суддів не є виключенням з цього правила, про що наочно свідчить досвід США, де намітилася стійка тенденція до постійного збільшення розмірів виборчих фондів кандидатів на посади суддів. Тому здорожчання виборчих кампаній суддів, з одного боку, відсіче від участі у виборах суддів багатьох добросовісних кандидатів, які не знайдуть достатньо коштів для проведення своєї виборчої кампанії, з іншого боку, чим більше треба коштів на проведення виборів, тим більша ймовірність залежності виборного судді від осіб, які ці кошти йому надати, навіть якщо вони були внесені легально до його виборчого фонду.

По-п'яте, масове обрання суддями осіб, які ніколи не працювали на посаді професійного судді, може завдати суттєвої шкоди інституційній пам'яті судової влади, коли «молодим» суддям просто ні до кого буде звернутися за професійною порадою під час здійснення правосуддя через відсутність у судах досвідчених суддів, які завдяки багаторічному суддівському досвіду знають усі тонкощі здійснення судочинства в тій чи іншій категорії судових справ.

По-шосте, у сучасному зарубіжному досвіді обрання суддів на загальних виборах є, скоріше, винятком, ніж загальним правилом, яке варто наслідувати. На сьогодні обрання суддів на загальних виборах застосовується лише на регіональному та місцевому рівні в таких країнах, як: Перу, США та Швейцарія. У кожній із названих країн виборність суддів ґрунтується на національній правовій специфіці, яку важко буде ефективно адаптувати іншим країнам до своїх правових систем, особливо тим країнам, де демократичні інституції ще знаходяться на стадії свого утвердження та є вразливими до різного роду внутрішніх та зовнішніх загроз.

Висновок. Наведені аргументи «за» та «проти» щодо обрання суддів на загальних виборах говорить, наскільки складним та неоднозначним є це питання. Запровадження в найближчому майбутньому обрання суддів на загальних виборах в Україні є передчасним та деструктивним кроком, який може призвести до непередбачуваних наслідків для національної правової системи. Основною причиною цього є недостатньо розвинене громадянське суспільство в Україні, низький рівень політичної та правової культури, незавершеність повноцінного утвердження демократичних інституцій у державі, а також помітні проблеми у функціонуванні судової системи, що, у першу чергу, виражається в корумпованості, кон'юктурності, політизованості та залежності вітчизняних судів. Натомість запровадження в Україні виборності суддів у рамках внутрішньо-організаційної діяльності судів та суддівського самоврядування є більш ніж виправданим кроком, оскільки це помітно демократизувало процедуру заміщення суддіями адміністративних посад та підвищило відповідальність перебування суддів на адміністративних посадах. Позитивним моментом у виборності суддів на адміністративні посади є також встановлення обмеження щодо кількості строків перебування на посаді голови суду, що має унеможливити довічне перебування однієї і тієї самої особи на цій посаді та забезпечити періодичну ротацию різних осіб на посаді голови суду.

Використані джерела:

1. Передвиборна програма блоку "Наша Україна" «Україна у нас одна!». *Центральна виборча комісія*. URL: <https://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2006/printblob4049.doc?pf7171=20&kodvib=600>.
2. Передвиборча програма блоку Наталії Вітренко «Народна опозиція» Прогресивної соціалістичної партії України та Партії «Русько-Український Союз» (РУСЬ). *Центральна виборча комісія*. URL: <https://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2006/printblob2ff.doc?pf7171=11&kodvib=600>.
3. Передвиборна програма Виборчого блоку політичних партій «Опозиційний блок «НЕТАК!»». *Центральна виборча комісія*. URL: <https://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2006/printblob4c53.doc?pf7171=28&kodvib=600>.
4. Передвиборча Програма кандидата у Президенти України Ю. Тимошенко «Україна переможе. Україна – це ти!». *Центральна виборча комісія*. URL: www.cvk.gov.ua/pls/vp2010/WP009206f.html?PT021f01=21&PT001f01=700.
5. Програма кандидата на пост Президента України Руслана Копилюнського. *Центральна виборча комісія*. URL: <https://www.cvk.gov.ua/pls/vp2019/wp009pt021f01=228pt001f01=720.doc>.
6. Передвиборча програма кандидата на пост Президента України Володимира Зеленського. *Центральна виборча комісія*. URL: <https://www.cvk.gov.ua/pls/vp2019/wp009pt021f01=233pt001f01=720.doc>.

7. «Ставлення громадян України до судової системи»: дослідження соціологічної служби Центру Разумкова на замовлення Офісу Ради Європи в Україні (проведене з 7 по 14 лютого 2019 року). Разумков Центр. URL:<https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/stavlennia-gromadian-ukrainy-do-sudovoi-systemy>.

8. Долежан В. За чисті мантії. Вибірність суддів: панацея від зла чи елемент передвиборних технологій? *Закон і Бізнес*. 2007. № 37. С. 8.

9. Нестор Н. В. Адміністративно-правові засади здійснення контролю за діяльністю судів (суддів) в Україні: дисертація ... д-ра юрид. наук, спец.: 12.00.07 - адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / СумДУ. Суми, 2019. 539 с.

10. Кушніренко В., Пенькова К. Вибірність суддів та участь народних засідателів у судовому процесі: міжнародна практика та висновки для України (Policy Study). 12 с. URL:<http://euinfocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/28801.pdf>.

11. Сердюк Н. Вибірність суддів як основа демократичного принципу народовладдя в Україні (історико-правове дослідження). *Публічне право*. 2015. № 2. С. 81-89.

12. Слободяник Н. С. Розвиток демократичних засад у формуванні суддівського корпусу в Україні: автореф. дис. ... канд.юрид. наук : 12.00.10. Одеса. 2019. 24 с.

13. Нестерович В. Ф. Органи судової влади як об'єкти лобіювання в Україні – виклик національній правовій системі. *Вісник Верховного Суду України*. 2010. № 3. С. 38-42.

14. Нестерович В. Ф. Лобіювання в органах судової влади США як феномен американського конституціоналізму. *Судова практика*. 2010. № 9-10. С. 26-35.

15. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

16. Про суддоустрій і статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2016. № 31. Ст. 545.

17. Constitution of Peru 1993 (rev. 2009). *Constitute Project*. URL:www.constituteproject.org/constitution/Peru_2009.pdf?lang=en. [in English].

18. History of Reform Efforts. *American Judicature Society*. URL:<https://bit.ly/3kihvc1>.

19. Streb M. J. (2009) Running for Judge: The Rising Political, Financial, and Legal Stakes of Judicial Elections. New York: NY University Press. 253 p.

20. Resnik, J. (2004). Judicial Selection and Democratic Theory: Demand, Supply, and Life Tenure. *Cardozo Law Review*, 26, 579.

21. Methods of Judicial Selection. *American Judicature Society*. URL:<https://bit.ly/2HAdPPC>.

22. Constitution of the State of Georgia (As Amended Through January 1, 2017). *Georgia State Senate*. URL:<http://www.senate.ga.gov/Documents/gaconstitution.pdf>.

23. Bannon, A., Lisk, C., & Hardin, P. (2017). Who Pays for Judicial Races? The Politics of Judicial Elections, 2015-16. *Brennan Center for Justice*, 15-17.

24. Lyles, J. (2003). The Buying of Justice: Perversion of the Legal System Through Interest Groups' Involvement with the Partisan Election of Judges. *Law and Psychology Review*, 27, 121.

25. Bondolfi S. (2017) Are Swiss judges on a tight political leash? *SWI*. URL: www.swissinfo.ch/eng/fair-trial_are-swiss-judges-on-a-tight-political-leash-/43643296.

26. Poirier, P. (2017). Corruption prevention in respect of Members of Parliament, Judges and Prosecutors-Evaluation Report Switzerland (No. GrecoEval4Rep (2016) 5). Council of Europe.

Reference:

1. Peredvyborna prohrama Bloku "Nasha Ukrayina" «Ukrayina u nas odna». *Tsentral'na vyborda komisiya – Central Election Commission*. N. d. URL:<https://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2006/printblob4049.doc?pf7171=20&kodvib=600>. [in Ukrainian].

2. Peredvyborna prohrama Bloku Nataliyi Vitrenko «Narodna opozytsiya» Prohresyvnoyi sotsialistychnoyi partiyi Ukrayiny ta Partiyi «Rus'ko-Ukrayins'kyy Soyuz» (RUS). *Tsentral'na vyborda*

komisiya – Central Election Commission. N. d. URL: <https://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2006/printblob2ff.doc?pf7171=11&kodvib=600>. [in Ukrainian].

3. Peredvyborna prohrama Vyborchoho bloku politychnykh partiy «Opozytsiynnyy blok NE TAK!». *Tsentral'na vyborna komisiya – Central Election Commission*. N. d. URL: <https://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2006/printblob4c53.doc?pf7171=28&kodvib=600>. [in Ukrainian].

4. Peredvyborna Prohrama kandydata u Prezydenty Ukrainy YU. Tymoshenko «Ukrayina peremozhe. Ukrayina – tse tyb». *Tsentral'na vyborna komisiya – Central Election Commission*. N. d. URL: www.cvk.gov.ua/pls/vp2010/WP009206f.html?PT021F01=21&PT001F01=700. [in Ukrainian].

5. Prohrama kandydata na post Prezydenta Ukrainy Ruslana Koshulyns'koho. *Tsentral'na vyborna komisiya – Central Election Commission*. N. d. URL: <https://www.cvk.gov.ua/pls/vp2019/wp009pt021f01=228pt001f01=720.doc>. [in Ukrainian].

6. Peredvyborna prohrama kandydata na post Prezydenta Ukrainy Volodymyra Zelens'koho. *Tsentral'na vyborna komisiya – Central Election Commission*. N. d. URL: <https://www.cvk.gov.ua/pls/vp2019/wp009pt021f01=233pt001f01=720.doc>. [in Ukrainian].

7. «Stavlennya hromadyan Ukrainy do sudovoyi systemy»: doslidzhennya sotsiolohichnoyi sluzhby Tsentru Razumkova na zamovlennya Ofisu Rady Yevropy v Ukraini (provedene z 7 po 14 lyutoho 2019 roku). *Razumkov Tsentr – Razumkov Center*. (2019) URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/stavlennia-gromadian-ukrainy-do-sudovoi-systemy>. [in Ukrainian].

8. Dolezhan, V. (2007) Za chysti mantiyi. Vybormist' suddiv: panatseya vid zla chy element peredvybornykh tekhnolohiy? *Zakon i Biznes – Law and Business*, 37, 8. [in Ukrainian].

9. Nestor, N. V. (2019) Administratyvno-pravovi zasady zdysnennya kontrolyu za diyal'nistyuu sudiv (suddiv) v Ukraini. *Doctor's thesis*. SumDU. Sumy. [in Ukrainian].

10. Kushnirenko, V., Pen'kova, K. Vybormist' suddiv ta uchast' narodnykh zasidateliv u sudovomu protsesi: mizhnarodna praktyka ta vysnovky dlya Ukrainy (Policy Study). N. d. N. p. URL: <http://euinfocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/28801.pdf>. [in Ukrainian].

11. Serdyuk, N. (2015) Vybormist' suddiv yak osnova demokratychnoho pryntsypu narodovladdya v Ukraini (istoryko-pravove doslidzhennya). *Publichne pravo – Public law*, 2, 81-89. [in Ukrainian].

12. Slobodyanyk, N. S. (2019) Rozvytok demokratychnykh zasad u formuvanni suddivs'koho korpusu v Ukraini. *Candidate's thesis*. Odesa. [in Ukrainian].

13. Nesterovych, V. F. (2010) Orhany sudovoyi vlady yak obyekty lobiyuvannya v Ukraini – vyklyk natsional'niy pravoviy systemi. *Visnyk Verkhovnoho Sudu Ukrainy – Bulletin of the Supreme Court of Ukraine*, 3, 38-42. [in Ukrainian].

14. Nesterovych, V. F. (2010) Lobiyuvannya v orhanakh sudovoyi vlady SHA yak fenomen amerykans'koho konstytutsionalizmu. *Sudova praktyka – Judicial practice*, 9-10, 26-35. [in Ukrainian].

15. Konstytutsiya Ukrainy: pryynyata na p'yatyi sesiyi Verkhovnoyi Rady Ukrainy 28 chervnya 1996 roku (1996). *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy – Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 30. Art. 141. [in Ukrainian].

16. Pro sudoustriy i status suddiv: Zakon Ukrainy vid 2 chervnya 2016 roku № 1402-VIII (2016). *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy – Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 31. Art. 545. [in Ukrainian].

17. Constitution of Peru 1993 (rev. 2009). *Constitute Project*. (2009) N. p. URL: www.constituteproject.org/constitution/Peru_2009.pdf?lang=en. [in English].

18. History of Reform Efforts. American Judicature Society. N. d. N. p. URL: <https://bit.ly/3kihvc1>. [in English].

19. Streb, M. J. (2009) Running for Judge: The Rising Political, Financial, and Legal Stakes of Judicial Elections. New York: NY University Press. [in English].

20. Resnik, J. (2004). Judicial Selection and Democratic Theory: Demand, Supply, and Life Tenure. *Cardozo Law Review*, 26, 579. [in English].

21. Methods of Judicial Selection. *American Judicature Society*. N. d. N. p. URL:<https://bit.ly/2HAdPPC>. [in English].

22. Constitution of the State of Georgia (As Amended Through January 1, 2017). *Georgia State Senate*. (2017) URL:<http://www.senate.ga.gov/Documents/gaconstitution.pdf>. [in English].

23. Bannon, A., Lisk, C., & Hardin, P. (2017). Who Pays for Judicial Races? The Politics of Judicial Elections, 2015-16. *Brennan Center for Justice*, 15-17. [in English].

24. Lyles, J. (2003). The Buying of Justice: Perversion of the Legal System Through Interest Groups' Involvement with the Partisan Election of Judges. *Law and Psychology Review*, 27, 121. [in English].

25. Bondolfi S. (2017) Are Swiss judges on a tight political leash? *SWI*. N. p. URL:www.swissinfo.ch/eng/fair-trial_are-swiss-judges-on-a-tight-political-leash-/43643296. [in English].

26. Poirier, P. (2017). Corruption prevention in respect of Members of Parliament, Judges and Prosecutors-Evaluation Report Switzerland (No. GrecoEval4Rep (2016) 5). Council of Europe. [in English].

Стаття надійшла до редакції 29.08.2020

Нестерович В. Ф.,

доктор юридических наук, доцент, заведующий кафедрой
государственно-правовых дисциплин
Луганского государственного университета внутренних дел
имени Э. А. Дидоренко
(г. Северодонецк, Украина)

ИЗБРАНИЕ СУДЕЙ НА ВСЕОБЩИХ ВЫБОРАХ: АРГУМЕНТЫ «ЗА» И «ПРОТИВ»

В статье поданы аргументы «за» и «против» относительно избрания судей на всеобщих выборах. Указано, что введение в ближайшем будущем избрания судей на всеобщих выборах в Украине является преждевременным и деструктивным шагом, который может привести к непредсказуемым последствиям для национальной правовой системы. Основной причиной этому является недостаточно развитое гражданское общество в Украине, низкий уровень политической и правовой культуры, незавершенность полноценного утверждения демократических институтов в государстве, а также заметные проблемы в функционировании судебной системы, что в первую очередь выражается в коррумпированности, конъюнктурности, политизированности и зависимости судов Украины.

В пользу избрания судей на всеобщих выборах предложено отнести следующие аргументы «за»: 1) непосредственное участие народа в формировании судейского корпуса; 2) повышение уровня ответственности выборных судей перед народом; 3) поддержание идеи избрания судей на всеобщих выборах значительной частью граждан; 4) меньший уровень коррумпированности выборных судей по сравнению с назначаемыми судьями; 5) уменьшение зависимости выборных судей от органов государственной власти, особенно от тех, которые принимают участие в формировании судейского корпуса; 6) возможность избирателей выразить на следующих выборах недоверие недобросовестному или некомпетентному судьи путем голосования за другого кандидата на должность судьи.

Автором предложено отнести к аргументам «против» относительно избрания судей на всеобщих выборах следующее: 1) избиратели довольно часто при голосовании за того или иного кандидата на должность судьи учитывают не столько профессиональный бэкграунд кандидата (качество его юридического образования, стаж работы в юридической сфере, в том числе и в должности судьи, профессиональные достижения, например, успешное ведение каких-то громких дел и т.п.), сколько подвергаются личным симпатиям к кандидату на должность судьи, основанные в первую очередь на моральных и других его качествах; 2) высокая вероятность применения разного рода избирательных манипуляций и совершение противоправных деяний на этом виде выборов, которые, например, особенно активно себя проявили на президентских, парламентских и местных выборах в Украине; 3) политизация должностей выборных судей, вследствие чего должности судей *de facto* превратятся в политические должности; 4) влияние больших денег на выборность судей; 5) массовое избрания судьями лиц, которые никогда не работали в должности профессионального судьи, может нанести существенный вред институциональной памяти судебной власти; 6) в современном зарубежном опыте избрания судей на всеобщих выборах является, скорее, исключением, чем общим правилом, которому следует подражать. На сегодня избрания судей на всеобщих выборах применяется только на региональном и местном уровне в таких странах, как: Перу, США и Швейцария.

Ключевые слова: выборы судей, всеобщие выборы, политические партии, избиратели, органы судебной власти.

Nesterovych V.,

Doctor of Law, Associate Professor,

Head of the Department

of State-Legal Disciplines

Luhansk State University of Internal Affairs

named after E. Didorenko

(Sievierodonetsk, Ukraine)

THE ELECTION OF JUDGES IN THE GENERAL ELECTION: THE ARGUMENTS "FOR" AND "AGAINST"

The article explores the arguments "for" and "against" regarding the election of judges in general elections. It is indicated that the introduction in the near future of the election of judges in general elections in Ukraine is a premature and destructive step, which can lead to unpredictable consequences for the national legal system. The main reason for this is the underdeveloped civil society in Ukraine, the low level of political and legal culture, the incompleteness of the full establishment of democratic institutions in the state, as well as noticeable problems in the functioning of the judicial system, which is primarily expressed in corruption, opportunism, politicization and dependence of the courts of Ukraine. In favor of electing judges in general elections, it was proposed to include the following arguments "for": 1) direct participation of the people in the formation of the judiciary; 2) increasing the level of responsibility of elected judges to the people; 3) support of the idea of electing judges in general elections by a significant part of citizens; 4) a lower level of corruption of elected judges in comparison with appointed judges; 5) reducing the dependence of elected judges on public authorities, especially on those that take part in the formation of the judiciary; 6) the possibility of voters to express no confidence in an unfair or incompetent judge at the next elections by voting for another candidate for the office of judge.

The author proposes to refer to the arguments “against” regarding the election of judges in general elections: 1) voters quite often, when voting for a particular candidate for the position of judge, take into account not so much the candidate's professional background (the quality of his legal education, work experience in the legal field, including in the office of a judge, professional achievements, for example, the successful conduct of some high-profile cases, etc.), how many are subject to personal sympathy for a candidate for the office of a judge, based primarily on his moral and other qualities; 2) a high probability of using various kinds of electoral manipulations and committing illegal acts in this type of elections, which, for example, were especially active in the presidential, parliamentary and local elections in Ukraine; 3) the politicization of the posts of elected judges, as a result of which the posts of judges will de facto turn into political posts; 4) the impact of big money on the election of judges; 5) mass election by judges of persons who have never worked as a professional judge may cause significant damage to the institutional memory of the judiciary; 6) in the modern foreign experience, the election of judges in general elections is more an exception than a general rule that should be imitated. Today, the election of judges in general elections is applied only at the regional and local level in countries such as Peru, the United States and Switzerland.

Keywords: elections of judges, general elections, political parties, voters, judicial authorities.

DOI: 10.33766/2524-0323.91.186-195

УДК 342:951[7:614.253.8]

Г. В. Муляр,

кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права,
процесу та криміналістики Академії праці,
соціальних відносин і туризму
(м. Київ, Україна)

e-mail: box0007@meta.ua

[https:// orcid.org/0000-0003-2636-0509](https://orcid.org/0000-0003-2636-0509)

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА ОХОРОНУ ЗДОРОВ'Я АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИМИ ЗАСОБАМИ

У статті здійснено аналіз сучасного розуміння змісту права на охорону здоров'я та адміністративно-правових засобів його забезпечення. Звернуто увагу на повноту та ефективність забезпечення права на охорону здоров'я адміністративно-правовими засобами. Визначено зміст права на охорону здоров'я та його універсальний (право кожного, а не виключно громадян) та комплексний (фізична, психічна та соціальна складові) характер. Розглянуто адміністративно-правові засоби забезпечення права на охорону здоров'я в Україні. Підтримано позицію про умовний поділ адміністративно-правових засобів на регулятивні, превентивні та примусові. Наголошено на пріоритеті превентивних засобів. Здійснено аналіз адміністративно-правових засобів забезпечення права на охорону здоров'я на предмет повноти та ефективності. Зроблено висновок на необхідності зосередження медичної реформи, насамперед на гарантуванні рівного доступу до медичної допомоги на всіх рівнях (медичних гарантіях) та прогалинах за окремими складовими, що утворюють право на охорону здоров'я.

Ключові слова: охорона здоров'я, право на охорону здоров'я, медична реформа, правові засоби, медична допомога, законодавство.